

ΑΝΩΤΑΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΚΥΠΡΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΑ ΔΙΚΑΙΟΔΟΣΙΑ

(Ποινική Έφεση Αρ. 4/2020)

21 Ιουλίου, 2020

[Α.Ρ. ΛΙΑΤΣΟΣ, Τ.Θ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Χ. ΜΑΛΑΧΤΟΣ, ΔΔ]

F.L.H.

Εφεσείουσα

ΚΑΙ

ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Εφεσίβλητη

Αίτηση για παρέμβαση ημερ. 15.5.2020

Κ. Ευσταθίου, για τους αιτητές.

Ν. Χαραλαμπίδου (κα), για την εφεσείουσα.

Αδ. Δημοσθένους για Γενικό Εισαγγελέα, για την εφεσίβλητη.

Α.Ρ. ΛΙΑΤΣΟΣ, Δ.: Η ομόφωνη απόφαση του Δικαστηρίου
θα δοθεί από τον Τ. Θ. Οικονόμου, Δ.

Α Π Ο Φ Α Σ Η

Τ.Θ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ, Δ.: Η εφεσείουσα στην παρούσα έφεση έχει καταδικαστεί από το Επαρχιακό Δικαστήριο Αμμοχώστου για πρόκληση δημόσιας βλάβης κατά παράβαση του άρθρου 115 του Ποινικού Κώδικα, Κεφ. 154, επί τω ότι εν γνώσει της έδωσε στην Αστυνομία ψευδή κατάθεση σε συνάφεια με κατά φαντασία ποινικό αδίκημα, δηλαδή ότι υπέστη ομαδικό βιασμό από 12 πρόσωπα, ενώ στην πραγματικότητα γνώριζε ότι η καταγγελία ήταν ψευδής.

Η καταδίκη προσβάλλεται με 14 λόγους έφεσης οι οποίοι αναλύονται εκτεταμένα και λεπτομερώς, ιδιαίτερα στο διάγραμμα της εφεσείουσας, με παραπομπή σε νομολογία τόσο του Ανωτάτου Δικαστηρίου όσο και του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ).

Ειδικότερα εγείρεται στα πλαίσια του πρώτου λόγου έφεσης, ότι το πρωτόδικο δικαστήριο θα έπρεπε να είχε αποκλείσει την κατάθεση της εφεσείουσας και να μην την είχε αποδεχθεί ως μαρτυρία ομολογίας εφόσον, μεταξύ άλλων, αυτή λήφθηκε κατά παράβαση όλων των δικαιωμάτων της εφεσείουσας ως ύποπτης για τη διάπραξη του αδικήματος και κατά παράβαση του δικαιώματος της σε δίκαιη δίκη όπως κατοχυρώνεται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και το ενωσιακό δίκαιο. Ζήτημα παραβίασης της δίκαιης δίκης εγείρεται και με τον τέταρτο λόγο έφεσης όπου προβάλλεται ότι το πρωτόδικο δικαστήριο δεν έλαβε υπόψιν του τις παραλείψεις και τα λάθη των ανακριτικών και διωκτικών αρχών κατά

τη διερεύνηση του παραπόνου της εφεσείουσας για βιασμό και ότι υπήρξε αποτυχία αναφορικά με τις διαδικασίες έρευνας και αποκάλυψης και των δύο υποθέσεων (βιασμού και δημόσιας βλάβης) οι οποίες επηρέασαν ουσιαστικά το δικαίωμα της εφεσείουσας σε δίκαιη δίκη. Σχετικός είναι και ο λόγος έφεσης 11 με τον οποίο επαναφέρεται ότι το δικαίωμα της εφεσείουσας για δίκαιη δίκη, όπως αυτό κατοχυρώνεται από το ενωσιακό δίκαιο, παραβιάστηκε από το στάδιο που ήταν ύποπτη. Παραβίαση της δίκαιης δίκης επικαλείται η εφεσείουσα και με τον λόγο έφεσης 14 σχετικά με παρεμβάσεις του πρωτόδικου δικαστή και την κατ' ισχυρισμό συμπεριφορά του στη δίκη.

Με την υπό εξέταση αίτηση οι αιτητές ζητούν να παρέμβουν στη διαδικασία ως φίλοι του δικαστηρίου (*amici curiae*). Σύμφωνα με ένορκη δήλωση που υποστηρίζει την αίτηση, πρόκειται για ίδρυμα που λειτουργεί στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Βέλγιο και τις ΗΠΑ, το οποίο εξειδικεύεται σε ζητήματα δίκαιης δίκης με πλήθος παρεμβάσεων στο εξωτερικό. Διαθέτουν πραγματογνωμοσύνη και εμπειρογνωμοσύνη στα ζητήματα της δίκαιης δίκης. Ειδικώς σε θέματα δίκαιης δίκης σε ευρωπαϊκό δίκαιο αρμόδια είναι η Fair Trial Europe, οι οποίοι επιδιώκουν την παρέμβαση. Η εν λόγω ένορκη δήλωση δεν προέρχεται από τους ίδιους τους αιτητές. Υπογράφεται από δικηγόρο συνεργάτη του δικηγορικού γραφείου Ευστάθιου Κ. Ευσταθίου ΔΕΠΕ, δικηγόρων των αιτητών, ο οποίος, αναφερόμενος σε πληροφορίες που του έχουν δοθεί, εισηγείται ότι τα ζητήματα που τίθενται βρίσκονται στις παρυφές της ασκήσεως συνταγματικών και ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως είναι το δικαίωμα παντός

ανθρώπου να καταγγέλλει διάπραξη αδικημάτων εις βάρος του. Μεταφέρει επίσης την ισχυρή πεποίθηση των αιτητών ότι δύνανται να παρέχουν πραγματική υπηρεσία προς το δικαστήριο εάν τους επιτραπεί να ακουστούν επί του συγκεκριμένου ζητήματος, ήτοι κατά πόσο έχουν τηρηθεί οι αρχές της δίκαιης δίκης.

Υπήρξε ένσταση της εφεσίβλητης, στα πλαίσια της οποίας προβλήθηκε ότι οι αιτητές δεν μπορούν να συμμετάσχουν στη διαδικασία ως *amici curiae* επειδή έχουν συμφέρον στην έκβαση της υπόθεσης, είναι ενδιαφερόμενα πρόσωπα έχοντας ως σκοπό της παρέμβασης τους να υποστηρίξουν την εφεσείουσα, υπό τον μανδύα του «*φίλου του Δικαστηρίου*».

Ο κανόνας είναι ότι κανένας άλλος, εκτός από τους διαδίκους, δεν μπορεί να ακουστεί δικαιωματικά σε δικαστική διαδικασία. Παρά ταύτα και παρά το ότι δεν υπάρχει νομοθετική πρόνοια, ούτε κανονιστική ρύθμιση, έχει από πολλού αναγνωριστεί από τη νομολογία μας ότι το δικαστήριο διατηρεί διακριτική ευχέρεια να ακούσει πρόσωπο που δεν είναι διάδικος, υπό την προϋπόθεση ότι τούτο δεν έχει συμφέρον στη διαδικασία και δεν μπορεί να χαρακτηριστεί ως ενδιαφερόμενο πρόσωπο στην έκβαση της υπόθεσης. Κατά την κλασική έννοια του *amicus curiae*, όπως αυτή παρατέθηκε στην ***Theodosiadou a.o. v. The Republic (1985) 3 CLR 178***, πρωταρχικός σκοπός τέτοιας παρέμβασης τρίτου είναι για να του δοθεί η δυνατότητα να βοηθήσει το δικαστήριο σε μια περίπτωση νομικής αμφιβολίας ή σφάλματος. Στην

περίπτωση δε του Γενικού Εισαγγελέα, για να εκφέρει απόψεις σε σχέση με την απρόσωπη θέση του ευρύτερου κοινού.

Η ιδιαίτερη σημασία που έχει το υπό εξέταση ζήτημα για το κοινό, έχει αναγνωριστεί ως αναγκαία προϋπόθεση για τέτοιας φύσεως παρεμβάσεις.

Οι αρχές, κατά την κυπριακή νομολογία, έχουν διατυπωθεί στην **Theodosiadou** (ανωτέρω) και έχουν επαναληφθεί σε σειρά αποφάσεων οι οποίες αναλύονται στην **Katharina v. Ευθυμίου κ.ά. (1998) 2 Α.Α.Δ. 78:**

«Υπάρχουν πέντε προηγούμενες αποφάσεις, στις οποίες το Ανώτατο Δικαστήριο διαπραγματεύεται τη δικαιοδοσία να προσκαλέσει μη διάδικο να ακουστεί υπό την ιδιότητα του φίλου του δικαστηρίου. Αυτές είναι οι:

1. **Theodosiadou and Others v. Republic** (1985) 3 C.L.R. 178 - (Απόφαση μονομελούς Δικαστηρίου).
2. **Preece v. Εστίας Ασφ. Εταιρεία** (1990) 1 Α.Α.Δ. 695.
3. **Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων (Αρ. 2)** - (1990) 3(Ε) Α.Α.Δ. 3843. (Απόφαση Ολομέλειας).
4. **Μαυρογένη v. Βουλής των Αντιπροσώπων κ.ά (Αρ.2)** (1995) 1 Α.Α.Δ. 1034 - (Απόφαση Ολομέλειας (πλειοψηφίας)).
5. **Μαυρογένη v. Βουλής των Αντιπροσώπων κ.ά.** (Αρ. 1) (1996) 1 (Α) Α.Α.Δ. 49 - (Απόφαση Ολομέλειας (πλειοψηφίας)).

Η βασική απόφαση είναι η **Theodosiadou**. Ο λόγος της υιοθετήθηκε σ' όλες τις μεταγενέστερες αποφάσεις. Στη **Theodosiadou**, γίνεται ιστορική αναδρομή στο θεσμό του φίλου του δικαστηρίου, όπως αναπτύχθηκε στην Αγγλία και σε άλλες χώρες, όπως στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τον Καναδά όπου ισχύει ανάλογος θεσμός, καθώς και σε προηγούμενες αποφάσεις του Ανωτάτου Δικαστηρίου, που ρίπτουν

φως στις παραμέτρους του θεσμού. Διαπιστώνεται ότι και η εμφάνιση του Γενικού Εισαγγελέα ως φίλου του δικαστηρίου δικαιολογείται μόνο όπου η αρχή δικαίου, η οποία εξετάζεται από το δικαστήριο, είναι ιδιαίτερης σημασίας για το κοινό.

Πότε τρίτος μπορεί να ακουστεί ως φίλος του δικαστηρίου, καθορίζεται στο ακόλουθο απόσπασμα από την απόφαση στη **Theodosiadou**, (ανωτέρω) σελ. 188:

"(a) No one, other than a party to the proceedings, can be heard as of right.

(b) The Court has discretion to hear someone other than a party, either on its own motion or at the request of the latter.

(c) The jurisdiction is not a substitute for either joinder or intervention. It is primarily intended to afford to a disinterested party an opportunity either to straighten the record or in the case of the Attorney-General, to voice views from the impersonal standpoint of the general public. A party with a direct interest in the outcome of the immediate dispute will not be heard as amicus curiae.

(d) Occasionally parties with a direct interest in the dispute who would ordinarily be entitled to be joined as parties but with no institutional right to representation, are invited to be heard as amicus curiae, as was the case with the Disciplinary Board. These cases are exceptional, explicable by reference to the inherent jurisdiction of the Court to regulate proceedings before it, including power to safeguard a right for representation to everyone directly interested in dispute in the absence of procedural regulation.

The above statement of principles must be supplemented by the following addendum. In no reported case was anyone heard as amicus curiae in a matter pertaining to the conduct of a party in the proceedings."

Οι αρχές αυτές υιοθετήθηκαν κατά γράμμα και εφαρμόστηκαν στην **Preece**, (ανωτέρω).

Οι ίδιες αρχές υιοθετήθηκαν από την Ολομέλεια στην **Πρόεδρος της Δημοκρατίας v. Βουλής των Αντιπροσώπων**, (ανωτέρω). Η θέση του Δικαστηρίου διατυπώνεται στο ακόλουθο απόσπασμα: (σελ.3846)

"Πότε είναι επιτρεπτή σε διαδικασία η εμφάνιση μη διαδίκου ως φίλου του δικαστηρίου, *amicus curiae*, εξηγείται στην **Theodossiadou and Others v. Republic** (1985) 3 C.L.R. 178 και στην **Graham Thomas Reece v. 'ΕΣΤΙΑ' Ανώνυμος Ασφαλιστική & Αυτασφαλιστική Εταιρεία** (1990) 1 A.A.Δ. 695."

Ανάλογη υπήρξε η θέση της Ολομέλειας στη **Μαυρογένη v. Βουλής Αντιπροσώπων κ.ά. (Αρ. 2)** (1995) 1 A.A.Δ. 1034, στην οποία υποδείχθηκε, παραπέμποντας στη **Theodosiadou**, ότι:- (σελ. 1046-1047)

"...., ενδιαφερόμενο πρόσωπο στην έκβαση της υπόθεσης δεν μπορεί ποτέ να ακουστεί υπό την ιδιότητα του φίλου του δικαστηρίου."

Ίδια υπήρξε η προσέγγιση του Δικαστηρίου και στη μεταγενέστερη απόφαση **Μαυρογένη** (22.1.96), (ανωτέρω), στην οποία αποφασίστηκε ότι η ανάμειξη του Γενικού Εισαγγελέα στη διαφορά αποτελούσε και για τον ίδιο κώλυμα να εμφανιστεί υπό την ιδιότητα του φίλου του δικαστηρίου.

(βλ. επίσης **Αναφορικά με τον Μ.Ι. Δικηγόρο (2001) 1 ΑΑΔ 702**).»

Στο Ηνωμένο Βασίλειο το ζήτημα έχει ρυθμιστεί δικονομικά. Ειδικότερα, η παρέμβαση μη κυβερνητικών οργανώσεων σε εφέσεις ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου, μπορεί να επιτραπεί προς το δημόσιο συμφέρον («in the public interest») και διέπεται από τον Καν.26 των Supreme Court

Rules 2019 σε συνδυασμό με την Πρακτική Οδηγία 6 (Practice Direction 6 (The Appeal Hearing)), παράγραφος 6.9 και την Πρακτική Οδηγία 8 (Practice Direction 8 (Miscellaneous Matters)), παράγραφος 8. Η Πρακτική Οδηγία 6 ρυθμίζει, μεταξύ άλλων διαδικαστικών θεμάτων, το ζήτημα της προθεσμίας υποβολής αιτήσεων για παρέμβαση με τέτοιο τρόπο ώστε να μην καθυστερεί η ακρόαση της έφεσης. Η δε Πρακτική Οδηγία 8 επισύρει την προσοχή στα όσα ελέχθησαν από τον Lord Hoffmann στην ***E v. The Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary (Northern Ireland Human Rights Commission intervening) [2008] UKHL 66, [2009] 1 AC 536***, στην οποία μας παρέπεμψε ο ευπαιδευτος δικηγόρος των αιτητών και στην οποία θα αναφερθούμε κατωτέρω.

Παρομοίως ρυθμίζεται και η παρέμβαση σε αναθεωρητικές αιτήσεις (judicial review) από τα Civil Procedure Rules (Rule 54.17) σε συνδυασμό με το Practice Direction (Supplements Part 54) 13. Ορίζεται και πάλι ότι η αίτηση για παρέμβαση πρέπει να γίνεται με την ευλόγως συντομότερη ευκαιρία, δεδομένου ότι είναι βασικό να μην καθυστερεί η ακρόαση. Περαιτέρω επιβάλλεται όπως ο αιτητής επεξηγεί την ιδιότητα του και τους λόγους και τη μορφή που επιθυμεί να λάβει η παρέμβαση του.

Στην Κύπρο, ως άνω, δεν υπάρχει ρύθμιση. Τούτο όμως δεν σημαίνει ούτε ότι δεν μπορεί να επιτραπεί παρέμβαση με βάση τη σύμφυτη εξουσία του

Δικαστηρίου να ρυθμίζει την ενώπιον του διαδικασία, μήτε ότι δεν υπάρχουν ή δεν μπορούν να τεθούν κανόνες. Ήδη έχουμε αναφερθεί στις αρχές που διατυπώθηκαν στην νομολογία μας και ειδικά στην προϋπόθεση ότι η παρέμβαση δικαιολογείται μόνο όπου η αρχή δικαίου που εξετάζεται από το δικαστήριο είναι ιδιαίτερης σημασίας για το κοινό. Η νομολογία μας δεν είχε την ευκαιρία να αναπτυχθεί ευρύτερα.

Στο Ηνωμένο Βασίλειο, ιδιαίτερα από το 2000 έχει παρατηρηθεί αξιοσημείωτη αύξηση στον αριθμό παρεμβάσεων σε αναθεωρητικές αιτήσεις (judicial review) και άλλες διαδικασίες ενώπιον του Administrative Court, του Court of Appeal και του House of Lords, μετέπειτα Supreme Court.¹ Η τάση αυτή φαίνεται να απηχεί την αντίληψη ότι όσο πιο σημαντικό και δύσκολο είναι το ζήτημα ενώπιον του δικαστηρίου, τόσο περισσότερη βοήθεια απαιτείται για τον εντοπισμό της ορθής απάντησης.² Παράλληλα, δεν έλειψε ο αντίλογος ως προς το κατά πόσο οι παρεμβάσεις τρίτων είναι προς το δημόσιο συμφέρον.³

Πάντως παραμένει σταθερή παράμετρος ότι η παρέμβαση τρίτων χωρεί για θέματα ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος ή ιδιαίτερης σημασίας για το κοινό, ως προς τα οποία το πρόσωπο ή η οργάνωση που επιδιώκει την παρέμβαση είναι σε θέση, λόγω ιδιαίτερης γνώσης και εμπειρίας, να δώσει

¹ De Smith's Judicial Review, 8th ed., 2-073.

² Baroness Hale of Richmond ("Who Guards the Guardians?") (2014) 3 C.J.I.C.L. 100, 104, De Smith's (ανωτέρω) *ibid*.

³ S. Hannett, "Third Party Intervention: in the Public Interest?" [2003] P.L. 128; C. Harlow, "Public Law and Popular Justice" (2002) 65 M.L.R. 1, De Smith's (ανωτέρω) *ibid*.

μια ευρύτερη νομική αντίληψη ή διάσταση των πραγμάτων, βεβαίως πάντοτε αποστασιοποιημένη.

Παραπέμπουμε ενδεικτικά στις περιπτώσεις των υποθέσεων ***R (on the application of Unison) v. Lord Chancellor and another* [2016] 2 All E.R. 25** και ***R (on the application of Unison (no.2) v. Lord Chancellor (Equality and Human Rights Commission intervening)* [2014] EWHC 4198** (παρέμβαση από Equality and Human Rights Commission όταν τέθηκε ζήτημα παραβίασης της αρχής της πρόσβασης στη δικαιοσύνη και έμμεσης δυσμενούς διάκρισης λόγω επιβολής δικαστικών εξόδων στα εργατικά δικαστήρια), ***Regina (E) v. Governing Body of JFS and another (United Synagogue and others intervening)* [2010] PTSR 147** (παρέμβαση της United Synagogue και άλλων στο ζήτημα κατά πόσο η ιουδαϊκή καταγωγή εκ μητρός ως κριτήριο αποδοχής μαθητή σε υπεράριθμο ιουδαϊκό σχολείο αποτελούσε κριτήριο εθνικής καταγωγής και, συνεπακόλουθα, συνιστούσε άμεση δυσμενή διάκριση επί φυλετικών λόγων), ***Lee v. Ashers Baking Co Ltd and others Reference by the Attorney-General for Northern Ireland (Equality Commission for Northern Ireland and others intervening), Reference by the Attorney-General for Northern Ireland (No.2) (Equality Commission for Northern Ireland and others intervening)* [2020] AC 41** (παρέμβαση από Equality Commission of Northern Ireland και άλλους, ως προς το κατά πόσο η άρνηση, για λόγους πίστης και πεποίθησης, των

ιδιοκτητών ζαχαροπλαστείου να γράψουν πάνω σε τούρτα που τους παράγγειλε ομοφυλόφιλος πελάτης τις λέξεις «Support Gay Marriage», συνιστούσε δυσμενή διάκριση επί τη βάσει σεξουαλικού προσανατολισμού), ***Regina (Smith) v. Oxfordshire Assistant Deputy Coroner (Equality Human Rights Commission intervening) [2011] 1 AC 1*** και ***Smith and another v. Ministry of Defence (Justice and another intervening): Redpath v. Same: Ellis and another v. Same (Justice and another intervening): Allbutt and others v. Same (Same intervening) [2012] EWCA Civ 1365; [2013] UKSC 41*** (παρέμβαση από Equality Human Rights Commission ως προς το κατά πόσο η δικαιοδοσία του Ηνωμένου Βασιλείου επεκτείνεται για σκοπούς εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων και ειδικά του άρθρου 2 περί προστασίας της ζωής, σε σχέση με βρετανούς στρατιώτες που έχασαν τη ζωή τους σε υπηρεσία στο Ιράκ).

Ο ευπαίδευτος δικηγόρος των αιτητών μας παρέπεμψε στις αποφάσεις του High Court της Αυστραλίας (***Wurridjal v. The Commonwealth of Australia [2009] HCA 2***) και του Court of Appeal της Νέας Ζηλανδίας (***Drew v. Attorney-General [2001] NZCA 107***). Στην ***Wurridjal*** η επιδιωχθείσα παρέμβαση ακαδημαϊκών από το Center for International and Public Law του Australian National University, σκοπό είχε να προμηθεύσει το δικαστήριο με διεθνές νομικό υλικό ώστε το δικαστήριο να ήταν σε καλύτερη θέση να αποκτήσει ευρύτερη αντίληψη της έννοιας

του δικαιώματος της ιδιοκτησίας ιθαγενών λαών σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο (βλ. σελ. 94 επ., υπό Kirby, J.). Αν και η παρέμβαση στην υπόθεση εκείνη δεν έγινε δεκτή, είναι πάντως και αυτή η περίπτωση ενδεικτική, εφόσον η συζήτηση αφορούσε σ' ένα ιδιαιτέρως εξειδικευμένο και σύνθετο συνταγματικής υφής ζήτημα, μεγάλης σημασίας για τους ιθαγενείς κατοίκους της χώρας, με ορατή την χρησιμότητα της αναδρομής σε σχετικό διεθνές υλικό. Όπως ενδεικτική είναι και η εκεί αναφερόμενη ***Minister for Immigration v. QAAH of 2004 (2006) 231 CLR 1*** που αφορούσε σημαντικό ζήτημα σχετικά με την ερμηνεία της Σύμβασης για το Καθεστώς των Προσφύγων και του Πρωτοκόλλου, στην οποία παρενέβη ο Ύπατος Αρμοστής για τους Πρόσφυγες με την παρουσίαση γραπτών παραστάσεων.

Παρέμβαση του Υπάτου Αρμοστή για τους Πρόσφυγες υπήρξε και στην υπόθεση ***R. (on the application of European Roma Rights Center and others) v. The Immigration Officer at Prague Airport and another [2004] UKHL 55***, αναφορικά με την ερμηνεία και το πεδίο εφαρμογής της ίδιας Σύμβασης.

Η υπόθεση ***Drew*** (ανωτέρω) αφορούσε σε πειθαρχικούς κανονισμούς φυλακών που δεν προέβλεπαν το δικαίωμα εκπροσώπησης από δικηγόρο σε πειθαρχική διαδικασία εναντίον φυλακισμένου. Για το σημαντικό αυτό, ευρύτερης σημασίας, ζήτημα ζητήθηκε παρέμβαση από το Συμβούλιο για

τις Ατομικές Ελευθερίες (NZ Council for Civil Liberties Inc.). Το Εφετείο ενώ αναγνώρισε ως ευρεία την σχετική εξουσία του, αναφέρθηκε στην κατά την πορεία των χρόνων περιορισμένη, πάντως, προσέγγιση του θέματος, παραπέμποντας στον κύριο σκοπό μιας διαδικασίας που είναι η επίλυση της διαφοράς μεταξύ των διαδίκων. Έκανε επίσης αναφορά στον κίνδυνο διεύρυνσης των θεμάτων, επιμήκυνσης των διαδικασιών και αύξησης των εξόδων. Αναφέρθηκε, περαιτέρω, στο γεγονός ότι πιο πρόσφατα το Δικαστήριο είχε αναγνωρίσει ευρύτερα περιθώρια, υπό ειδικές περιστάσεις, χωρίς όμως τούτο να σημαίνει πως η σχετική ευχέρεια μπορεί να ασκείται με ευκολία. Τελικά αφού έλαβε υπόψιν τόσο την καίρια, γενικού ενδιαφέροντος, σημασία του επιδίκου θέματος, όσο και τη βοήθεια που αναμενόταν από τους συγκεκριμένους παρεμβαίνοντες, δέχθηκε την παρέμβαση με την κατάθεση γραπτών εισηγήσεων πριν την ακρόαση της έφεσης. Σημείωσε όμως παράλληλα και τα εξής:

«...Where, however, the parties to an appeal have made plain they will themselves provide full submissions it will be unusual for the Court to regard the foreshadowed legal content alone as demonstrating the necessary likely value of an intervener's contribution. Indeed in future applications the Court would expect an applicant for intervention to submit an affidavit outlining the general experience and expertise which it believes can assist the Court. ...»

Ενδεικτικές είναι και οι παρεμβάσεις ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων στην υπόθεση **McCaughey and others v. United Kingdom, Appl. No. 43098/09, ημερ. 25.6.2013,**

16 Ιουλίου 2013. Το επίδικο ερώτημα αφορούσε στο κατά πόσο η καθυστέρηση 21 χρόνων στη διερεύνηση με την έναρξη θανατικής ανάκρισης των περιστάσεων υπό τις οποίες δύο πρόσωπα δολοφονήθηκαν από τον βρετανικό στρατό στη Βόρεια Ιρλανδία συνιστούσε παραβίαση του άρθρου 2 της ΕΣΔΑ. Παραθέτουμε κατωτέρω τις ιδιότητες των οργανισμών που παρενέβησαν αλλά και τους συγκεκριμένους σκοπούς για τους οποίους παρενέβησαν, όπως αυτά φαίνονται στην απόφαση του Δικαστηρίου ως χαρακτηριστικά της έννοιας και του ρόλου της παρέμβασης τρίτου. Από τα ίδια αποσπάσματα προκύπτει η σημασία της παρέμβασης στο συγκεκριμένο Δικαστήριο:

«115. The CAJ is a non-governmental organisation affiliated with the International Federation of Human Rights. The CAJ considered the delay in holding the present inquest to be illustrative of a wider problem concerning controversial inquests in Northern Ireland.

116. The CAJ referred to the delay in executing the six judgments of this Court concerning Northern Ireland, especially as regards the expediting inquests. There was an unacceptable and endemic pattern of State delay punctuated by proceedings by the next-of-kin attempting to move the process forward. The CAJ submitted a list from the Coroner's Service dated July 2011 (updating the list submitted to the Supreme Court in April 2011) which listed 38 cases in which inquests were either outstanding or had just finished: 5 of the deaths had taken place in 1971/1972 and only one inquest had taken place (in June 2011); 8 deaths occurred in the 1980s and while provisional dates had been set, no inquests had been held; and 18 concerned deaths in the 1990s in respect of which only one inquest had been held. Most cases concerned the use of lethal force by the security forces and some concerned killings attributed to paramilitary forces. Delay since the afore-mentioned six judgments of this Court was, according to the CAJ, an aggravating factor and it referred to numerous public declarations of various bodies concerning reform of the Convention system which emphasised the

need to effectively and speedily execute judgments. Indeed, the Government itself recognised that inquest delay had violated art 2 ('Command Paper 7524, 'Responding to Human Rights Judgments: Government Response to the Joint Committee on Human Rights', Thirty-First Report of Session 2007-2008 (January 2009).

117. The CAJ proposed a number of alternative ways in which the Court's judgment could address this endemic issue. Damages could be increased to reflect additional non-pecuniary damage given the delay since the lead judgments. A time-table could be imposed for future proceedings and/or a graduated schedule of compensation could be laid down to cover any subsequent period of delay. The Court could find a violation on the delay aspect and adjourn the remainder of the case pending the State's response. The Court might consider making the case a pilot judgment and giving operative directions about delay under art 46 of the Convention.

4. The Equality and Human Rights Commission and the Northern Ireland Human Rights Commission ('EHRC' and 'NIHRC').

118. The EHRC is an independent statutory non-departmental public body tasked with monitoring equality and human rights. The NIHRC is a statutory body created pursuant to the Belfast Agreement of April 1998 and it promotes human rights standards in Northern Ireland. Both have intervened in cases before this Court, the latter in the above-cited cases of McKerr, Jordan, Kelly and Shanaghan. They also appeared before the Supreme Court in the applicants' recent judicial review action.

119. The Commissions raised an issue not addressed by either party. They endorsed and repeated the submissions of the EHRC in another pending case before this Court (no. 5878/08, Armani da Silva v UK). They contended that the standard evidential test for prosecution failed adequately to comply with the State's positive obligation to prosecute. The need for a lower evidential test was enhanced by the fact that the law of self-defence in English law was drawn very widely, was partially subjective in its formulation and was inconsistent with the requirements of art 2(2). The standard evidential test, combined with the law of self-defence, meant that prosecutions of State officials for causing death were exceedingly rare. Moreover, the scope for review by the domestic

courts of the application of the evidential test was also limited and failed to meet the strict procedural requirements of art 2.

120. They provided statistics on deaths caused by the use of lethal force by State agents and argued that the comparatively low number of prosecutions raised concerns about the impunity of such agents. Various authorities (the Coroner's Service, the Office of the Police Ombudsman and the HET) were overwhelmed with requests for re-investigations. All of this had, in turn, caused enduring damage to the rule of law in Northern Ireland.»

Έχοντας όλα τα παραπάνω κατά νου επανερχόμαστε στη θεμελιακή διατύπωση του Lord Hoffmann στην υπόθεση ***E v. The Chief Constable of the Royal Ulster Constabulary*** (ανωτέρω) η οποία, ως άνω, κρίθηκε τέτοιας σημασίας ώστε να περιληφθεί σε Πρακτική Οδηγία σε σχέση με την εφαρμογή των Supreme Court Rules του 2009:

«2 It may however be of some assistance in future cases if I comment on the intervention by the Northern Ireland Human Rights Commission (“NIHRC”). In recent years the House has frequently been assisted by the submissions of statutory bodies and non-governmental organisations on questions of general public importance. Leave is given to such bodies to intervene and make submissions, usually in writing but sometimes orally from the bar, in the expectation that their fund of knowledge or particular point of view will enable them to provide the House with a more rounded picture than it would otherwise obtain. The House is grateful to such bodies for their help.

3 An intervention is however of no assistance if it merely repeats points which the appellant or respondent has already made. An intervener will have had sight of their printed cases and, if it has nothing to add, should not add anything. It is not the role of an intervener to be an additional counsel for one of the parties. This is particularly important in the case of an oral intervention. I am bound to say that in this appeal the oral submissions on behalf of

the NIHRC only repeated in rather more emphatic terms the points which had already been quite adequately argued by counsel for the appellant. In future, I hope that interveners will avoid unnecessarily taking up the time of the House in this way.»

Εν κατακλείδι, ο ρόλος του παρεμβαίνοντα δεν είναι για να λειτουργήσει ως επιπρόσθετος δικηγόρος ενός των διαδίκων. Η παρέμβαση δεν αναμένεται να είναι βοηθητική εάν απλώς σκοπό έχει να επαναλάβει τις θέσεις ενός εκ των μερών με περισσότερη έμφαση. Εναπόκειται στο πρόσωπο που ζητά να παρέμβει να στοιχειοθετήσει ότι η παρέμβαση του θα είναι πράγματι βοηθητική για το δικαστήριο, λόγω ιδιαίτερης γνώσης και εμπειρίας επί θέματος ευρύτερου δημοσίου συμφέροντος, ιδιαίτερης σημασίας για το κοινό ώστε το δικαστήριο να μπορεί να αποκτήσει ευρύτερη και πιο σφαιρική αντίληψη επί ενός τέτοιου θέματος, πέραν από τις αγορεύσεις και τις θέσεις των διαδίκων.

Αυτή ήταν και η ουσία αρθρογραφίας αναφορικά με παρεμβάσεις αυτής της φύσεως στο Ανώτατο Δικαστήριο του Καναδά,⁴ που επικαλέστηκε στην αγόρευση του ο δικηγόρος των αιτητών, την οποία με καθυστέρηση, παρά τις οδηγίες του δικαστηρίου, οι αιτητές απέστειλαν στο δικηγόρο τους «έστω και την υστάτη», όπως αναφέρει σε σχετική επιστολή του προς τον πρωτοκολλητή, ήτοι χθες. Μάλιστα δε, χωρίς το κείμενο να είναι πλήρες,

⁴ “Interveners and the Supreme Court of Canada”, by Mr Justice John C. Major (1999 Μάιος National 27).

όπως αναφέρεται στην εν λόγω επιστολή. Εν πάση περιπτώσει η ουσία, ως άνω, είναι ότι η πιο σημαντική προϋπόθεση για παρέμβαση ενώπιον του Ανωτάτου Δικαστηρίου του Καναδά είναι ότι ο παρεμβαίνων θα παρουσιάσει πληροφορίες, επιχειρήματα ή μια προοπτική στο δικαστήριο που είναι διαφορετική από αυτή που παρουσιάζουν οι διάδικοι. Το ίδιο αναφέρεται και σε περαιτέρω αρθρογραφία την οποία είχε επικαλεστεί στην αγόρευση του ο ευπαιδευτος δικηγόρος τους, που τελικά οι αιτητές απέστειλαν.⁵

Εν προκειμένω οι αιτητές μέσω της ένορκης δήλωσης του εξουσιοδοτημένου δικηγόρου τους δεν έχουν στοιχειοθετήσει τις παραπάνω προϋποθέσεις. Έχουν προσδιορίσει ως σκοπό της παρέμβασης τους το να αναφερθούν στις αποφάσεις του ΕΔΔΑ και σε συγκριτική ανάλυση του ζητήματος της δίκαιης δίκης, έχοντας ως επίκεντρο ότι το δίκαιο της διαδικασίας θίγεται και από την παράβαση διαδικαστικών κανόνων ή κανόνων πρακτικής. Όπως αναφέρθηκε στην αγόρευση του ευπαιδευτού δικηγόρου τους, η λεπτομερής και συγκριτική καταγραφή του τι γίνεται σε μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών κρατών και το πώς επενεργεί η δίκαιη δίκη στην εκδίκαση ποινικών εφέσεων αποτελεί ζήτημα πραγματογνωμοσύνης την οποία οι αιτητές μπορούν να προσφέρουν ως

⁵ «Hearing a “different voice”: Third-party intervention in Criminal Appeals, Andrea Loux.

φίλοι του δικαστηρίου. Εισηγούνται τέλος ότι τέτοιες παρεμβάσεις γίνονται αποδεκτές διεθνώς.

Με τις πιο πάνω γενικόλογες αναφορές δεν έχει στοιχειοθετηθεί με ποιο συγκεκριμένο τρόπο θα μπορούσε η εμπειρογνωμοσύνη των αιτητών να βοηθήσει το δικαστήριο στα συγκεκριμένα επίδικα θέματα, τη στιγμή που τα επιχειρήματα σε σχέση με τα ζητήματα δίκαιης δίκης έχουν αναπτυχθεί, όπως έχουμε ήδη αναφέρει, εκτεταμένα και λεπτομερώς στο διάγραμμα αγόρευσης της εφεσείουσας. Ειδικότερα έχει αφιερωθεί ειδικό κεφάλαιο με τίτλο «Δίκαιο της ΕΕ και ΕΣΔΑ σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο, ενημέρωση σχετικά με τα δικαιώματα υπόπτου και κατηγορούμενου και δικαίωμα σε διερμηνεία και μετάφραση». Εκεί αναλύονται οι πρόνοιες της Οδηγίας 2013/48/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 22ας Οκτωβρίου 2013 σχετικά με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας και προβάλλεται η θέση ότι υπήρξε ελλιπής ενσωμάτωση της Οδηγίας αυτής με τον περί Δικαιωμάτων Υπόπτων Προσώπων, Προσώπων που Συλλαμβάνονται και Προσώπων που τελούν υπό κράτηση Νόμο του 2005, Ν. 163(Ι)/2005, όπως τροποποιήθηκε, με αποτέλεσμα να αντλούνται επιχειρήματα απευθείας από τις διατάξεις της Οδηγίας. Γίνεται επίσης αναφορά στις πρόνοιες της Οδηγίας 2012/13/ΕΕ του Ευρωπαϊκού και του Συμβουλίου της 22ας Μαΐου 2012 σχετικά με το δικαίωμα

ενημέρωσης στο πλαίσιο ποινικών διαδικασιών, η οποία επίσης έχει ενσωματωθεί με τον Ν. 163(I)/2005, όπως τροποποιήθηκε. Γίνεται επίσης εκτεταμένη αναφορά στη νομολογία του ΕΔΔΑ σε σχέση με το δικαίωμα πρόσβασης σε δικηγόρο στο προδικαστικό στάδιο της διαδικασίας ως αδιαμφισβήτητο θεμελιώδες δικαίωμα που αποτελεί ένα σημαντικό αντίβαρο στην ευάλωτη θέση των υπόπτων έναντι των διωκτικών αρχών.

Οι διατάξεις των Οδηγιών και του Νόμου, ως επίσης η νομολογία είναι δεδομένη. Ό,τι προκύπτει ως απαιτούμενο για της ανάγκες της διαδικασίας είναι η εφαρμογή τους στα γεγονότα της υπόθεσης. Υπ' αυτές τις περιστάσεις οι αιτητές δεν έχουν πείσει ότι η παρέμβαση τους θα είναι βοηθητική στο έργο αυτό του δικαστηρίου.

Η αίτηση απορρίπτεται. Καμιά διαταγή για έξοδα.

Α.Ρ. Λιάτσος, Δ.

Τ.Θ. Οικονόμου, Δ.

/φκ

Χ. Μαλαχτός, Δ.